

SANOAT DIZAYNI NAZARIY TUSHUNCHASI, ISHLAB CHIQRISH KONSEPSIYASI

Yudashova Nodira Izatullayevna

Toshkent davlat texnika universiteti "Sanoat dizayni" kafedrası

Annotatsiya: Ushbu maqolada sanoat dizayni nazariy umumiy tushunchasi, shakllanishi, tarixi keltirib o'tilgan. Iste'molchilarning dizaynga bo'lgan talabi va mahsulotlarning badiiy yechimi ta'rifi berilgan.

Kalit so'zlar: iste'molchi, funksional, rivojlanish, texnika, konsepsiya, mutaxassis, ishlab chiqarish, mahsulot, mexanizm, spetsifikatsiya, xaridor, ehtiyoj.

Sanoat dizayni – bu tashqi ko'rinish va funksionallikka alohida e'tibor qaratgan holda mahsulotlar, qurilmalar va xizmatlarning professional rivojlanishi. Sanoat dizaynerlari odatda iste'molchilar ma'lum bir mahsulotdan qanday foydalanishi mumkinligini tahlil qiladi va keyin ixtirolar uchun kontseptsiya va dizaynlarni yaratish uchun muhandislar va marketologlar kabi boshqa mutaxassislar bilan hamkorlik qiladi.

Sanoat dizayni kelajakdagi mahsulotning tashqi ko'rinishi bo'yicha juda ko'p ishlarni

emas, balki uni hozirgi va kelajakdagi iqtisodiy va kundalik kontekstga integratsiyalashni nazarda tutadi. Bunday ta'lim dasturlari nafaqat dizayn va arxitektura universitetlarida, balki boshqa sohalarda ham paydo bo'layotgani buni tasdiqlaydi.

Zamonaviy dizaynda quyidagi uchlikda shakllandi:

- iste'molchi;
- tadbirkorlik;
- texnologiya.

1-rasm. O'rindiq dizayni loyihasi.

Birinchi holda, bu mahsulot mo'ljallangan xaridor, ikkinchidan, biznes vazifalari va uchinchidan, tadqiqotdan 3D modelgacha bo'lgan elementni yaratish jarayoni hisoblanadi. Sanoat dizayni ushbu jihatlarining barchasini hisobga oladi va har qanday sanoat korxonalariga kelajakdagi mahsulotini tan olish, tushunish, o'rganish va shakllantirishga yordam beradi.

Sanoat dizaynerlari odatda bitta mahsulot toifasiga ixtisoslashgan, masalan, avtomobillar, mebellar yoki maishiy texnika. Ular hamma narsaga e'tibor berishadi mahsulotning funksionalligi va ishlab chiqarilishidan tortib, maqsadli ehtiyojlari va umidlariga qanchalik mos kelishigacha.

Sanoat dizaynining rivojlanishi XVIII-asr o'rtalarida, Buyuk Britaniyada sanoat

inqilobi davrida boshlangan. “Sanoat dizayni” atamasi haqida birinchi eslatma ipak ishlab chiqarish uchun naqshlar yaratgan chizmalar bilan bog‘liq.

Sanoatlashtirishning rivojlanishi bilan iste’molchilarning keng doirasiga yo‘naltirilgan mahsulotlarni ommaviy ishlab chiqarishga o‘tish sodir bo‘ldi. Qo‘shma Shtatlardagi birinchi

dizayn maktablari 1800-yillarning oxiridan 1900-yillarning o‘rtalariga qadar paydo bo‘lgan. Biroq, faqat 1980-yillarda sanoat dizayni daromad keltiradigan sohalarda muhim kasb sifatida tan olindi. Bu o‘zgarish asosan maishiy elektronika paydo bo‘lishi, shuningdek, global raqobatning kuchayishi va xalqaro savdoning rivojlanishi bilan bog‘liq.

2-rasm. Sanoat dizayni tarixi 1980 yil (Rossiya).

Sanoat dizayni barcha turdagi mahsulotlarni ishlab chiqishni o‘z ichiga oladi – avtomobillar, maishiy texnika va tibbiy asbob-uskunalar, elektronika va o‘yinchoqlar. Ba’zilar kompyuter yoki smartfon ishlab chiqaradi, boshqalari sport anjomlari yoki mebel kabi yangi iste’mol mahsulotlari uchun konseptsiyalarni ishlab chiqadi.

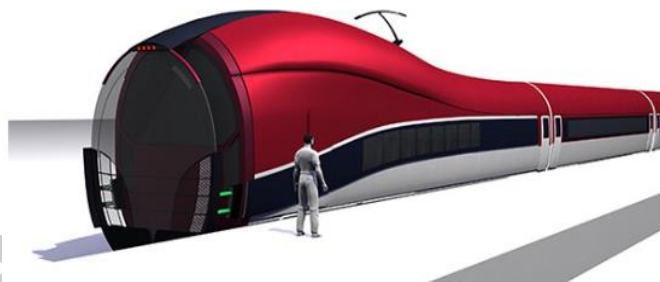
Sanoat dizayni biz kundalik hayotda duch keladigan barcha mahsulotlar uchun zarur:

1. Avtomobil ishlab chiqarish. Dizaynerlar avtomobillarni yanada qulay va funksional qilishda yordam beradi. Qaytish dastagi faqat rulning chap tomonida emas va kir yuvish mashinasi o‘ng qo‘lni bosganingizda faqat old oynaga etkazib berilmaydi, bularning barchasi dizaynerlar ustida ishlayotgan

foydalanuvchi tajribasi. Sanoat dizaynerlari avtomobilning butun ichki qismida ishlaydi, shuningdek, tashqi ko‘rinishda ham qo‘li bor.

2. Mebel ishlab chiqarish. Bu yerda mutaxassislar divanlar, shkaflar va boshqa ichki buyumlarning ergonomikasi haqida o‘ylashadi. Dizaynerlar ishining natijasidir, ular har bir foydalanuvchi o‘z divanini topishi uchun qulayroq tartib variantlarini ishlab chiqdilar.

3. Maishiy texnika. Bu yerda sanoat dizaynerlari mikroto‘lqinli pechlar, kir yuvish mashinalari, idishlarni yuvish mashinalari, choynaklar va boshqalarning ergonomikasini yaxshilash ustida ishlamoqda. Tugmalarning qulay joylashuvi, tutqichning to‘g‘ri joylashishi va eshikni ochish mexanizmi. Bularning barchasi maishiy texnika sanoat dizayni haqida.

2-rasm. Sanoat dizayn turlari.

Ko'pincha mijozlar mutaxassisning rolini kam baholaydilar, ishlab chiqarishga millionlab sarmoya kiritadilar va mahsulotning estetikasini, dizayni e'tiborsiz qoldiradilar. Iste'molchi mahsulotga qaraganida, uni muhandislik komponentiga qancha soat sarflashiga ahamiyat bermaydi, unga yoqadi yoki yoqmaydi. Buni kam odam tushunsa-da, bu yerda mahsulotni yaratishda tanqidiy xatolar yuzaga keladi va bu uning to'liq bozor muvaffaqiyatsizligiga olib keladi.

Sanoat dizayni odatda beshta asosiy muammoni hal qiladi:

Mahsulotdan foydalanish qulayligi. Element xavfsiz, iloji boricha sodda va intuitiv bo'lishi kerak. Inson bir narsaga birinchi qarashda uni qanday ishlatishni tushunishi kerak.

1. Xizmat qulayligi. Sanoat dizayneri, shuningdek, demontaj qilinadigan qismlar go'zalligi kerakligini hisobga olishi kerak.

2. Mahsulotning tashqi xususiyatlari. Mutaxassisning intilishi kerak bo'lgan asosiy

maqsadlardan biri bu xaridorda tashqi ko'rinishi tufayli muayyan narsaga egalik qilish istagini uyg'otishdir. Bundan tashqari, sanoat dizayni keng assortiment mavjud bo'lgan mahsulot turlarini ajratadi. Shu sababli, xaridorlar o'zlari yoqtirgan narsani topish uchun ko'proq imkoniyatga ega.

4. Brend bilan ishlash. Mahsulot dizayni istemolchiga kompaniyaning falsafasi va missiyasini etkazishi kerak. Shunday qilib, mahsulotni tanlash jarayonida iste'molchi tashkilot haqida fikrni shakllantiradi, har doim faqat ushbu kompaniyadan narsalarni sotib olishni yoqtirish yoki hatto istagini rivojlantiradi.

5. Uskunalar va ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytirish. Funktsional xususiyatlar va ishlatiladigan materiallar mahsulot tannarxiga katta ta'sir qiladi. Nostandart materiallardan foydalanish, murakkab dizaynlarni loyihalash va funktsiyalarni qo'shish foydasiz bo'ladi. Agar mahsulotni yaratishda barcha komponentlar

oqilona tanlangan bo'lsa, sanoat dizayni mahsulot ishlab chiqarish xarajatlarini sezilarli darajada kamaytirishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. J. Rakhmanov APPLICATION OF DIFFERENT POPULAR STYLES IN FURNITURE DESIGN // SAI. 2023. №A1. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/application-of-different-popular-styles-in-furniture-design/viewer>
2. Рахманов Жахонгир Мамашарибович. “ПРИМЕНЕНИЕ БИОНИЧЕСКОГО МЕТОДА В ДИЗАЙНЕ МЕБЕЛИ.” Conferencea (2022): 58-61. <https://conferencea.org/index.php/conferences/article/view/393>
3. Raxmanov Jaxongir Mamasharibovich. Zamonaviy Mebel Dizayn Turlari Va Ularning Tasniflanishi. Journal of Advanced Research and Stability. Vol. 2 №1.2022. <https://www.sciencebox.uz/index.php/jars/article/view/702>
4. Рахманов Жахонгир Мамашарибович. Разработка концепции дизайна рекламного проекта // Наука, образование и культура. 2020. №3 (47). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/razrabotka-kontseptsii-dizayna-reklamnogo-proekta/viewer>
5. Одилова С. Д. История создания предметов мебели у народов среднеазиатского региона // Проблемы науки. – 2020. – №. 6 (54). <https://cyberleninka.ru/article/n/istoriya-sozdaniya-predmetov-mebeli-u-narodov-sredneaziatskogo-regiona/viewer>
6. Абдусалымова Ш. К. Дизайн плиты и вытяжки для современного интерьера // Наука, образование и культура. – 2020. – №. 5 (49). – С. 67-69. <https://cyberleninka.ru/article/n/dizayn-plity-i-vytyazhki-dlya-sovremennogo-interiera/viewer>
7. Маъруфов Фаррух Одилович ТРАНСФОРМИРУЕМАЯ МЕБЕЛЬ // Наука, образование и культура. 2021. №2 (57). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/transformiruemaya-mebel/viewer>
8. Юлдашова Н. И. и др. Художественное материаловедение в промышленном дизайне // Science and Education. – 2022. – Т. 3. – №. 12. – С. 406-410.
9. Юлдашова Н. И. ЮВЕЛИРНОЕ ИСКУССТВО В УЗБЕКИСТАНЕ. ИСТОРИЯ И СОВРЕМЕННОСТЬ // Academic research in educational sciences. – 2021. – Т. 2. – №. 4. – С. 1362-1370. <https://cyberleninka.ru/article/n/yuvelirnoe-iskusstvo-v-uzbekistane-istoriya-i-sovremennost/viewer>
10. Юлдашова Нодира Изатуллаевна. Journal of Advanced Research and Stability. Бионические принципы в транспортной индустрии. <http://sciencebox.uz/index.php/jars/article/view/1024/956>
<https://www.adobe.com/ru/products/substance3d/discover/industrial-designer.html>
<https://trends.rbc.ru/trends/social/636029719a7947159ea7e68c>